

e-ISSN: 2148-0494

Dergiabant

Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 1
(Mayıs/May 2021)

Zekeriyyâ Tâmir'in *el-Hısrım* Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştirisi

Social Criticism in Zakaria Tamer's Story Book *al-Hısrım*

Yusuf Bildik

Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları
Anabilim Dalı

Dr., Selcuk University, The Faculty of Letters,
Department of East Languages and Literature
Konya/Turkey

ysfbildik@gmail.com

orcid.org/0000-0003-4518-9137

Ahmet Yıldız

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi,
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Arap Dili
Eğitimi Anabilim Dalı

Asst. Prof. Dr., Necmettin Erbakan University,
Ahmet Kelesoglu Education Faculty, Department
of Arabic Language Teaching
Konya/Turkey

ayildiztr@gmail.com

orcid.org/0000-0002-7074-0405

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi: 24 Şubat 2021

Kabul Tarihi: 5 Mayıs 2021

Yayın Tarihi: 30 Mayıs 2021

Yayın Sezonu: Bahar

Article Information

Article Type: Research Article

Date Received: 24 February 2021

Date Accepted: 5 May 2021

Date Published: 30 May 2021

Publication Season: Spring

<https://doi.org/10.33931/abuifd.886295>

İntihal/Plagiarism

Bu makale özel bir yazılımla taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.
This article has been scanned by a special software and no plagiarism detected.

Atıf/Cite as

Bildik, Yusuf - Yıldız, Ahmet. "Zekeriyyâ Tâmir'in el-Hısrım Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştirisi". *Dergiabant* 9/1 (Mayıs 2021), 347-368. <https://doi.org/10.33931/abuifd.886295>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University Faculty of Theology,
Bolu, 14030 Turkey. All rights reserved. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dergiabant>

Zekeriyyâ Tâmir'in *el-Hısrım* Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri

Öz

Toplumların sahip olduğu değerleri sonraki nesillere aktarmasında, tahkiye türü edebî eserlerin önemli bir yeri vardır. Bu nedenle bütün toplumlarda hikâye ve destan gibi sanatlar bulunmaktadır. Arap edebiyatında şiir, köklü bir geçmişe sahip olsa da modern anlamıyla hikâye, Avrupalıların Arap ülkelerini işgallerinin ardından 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmaya başlamıştır. 1940'lı yıllarda Fransa başta olmak üzere düzenli olarak Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin ülkelerine dönüp edebî faaliyetlere katılmaları ve Fransızca eserleri Arapçaya çevirmeleri, hikâyeciliğin gelişmesine büyük katkı sağlayarak özgün hikâyelerin yazılmasına vesile olmuştur. Suriye hikâyeciliğinin gelişmesine katkısı olan yazarlar arasında, 1931 yılında Şam'ın el-Bahsâ semtinde dünyaya gelen Zekeriyyâ Tâmir de bulunmaktadır. Fakir bir ailenin çocuğu olan Tâmir, Şam'da ilköğretimini bitirdikten sonra maddî imkânsızlıklar nedeniyle eğitimine devam edememiş, çeşitli işlerde çalışmıştır. Yaşadığı zor şartlara rağmen okumayı ve kendisini yetiştirmeyi bırakmamıştır. Sonraki dönemlerde yazarlık yapmaya başlayan Tâmir hastalık, açlık, ahlâksızlık, şehvet ve ezilen halkın çaresizliği gibi konuları yazılarında işlemiş, toplumun yozlaşan adetleri, siyasi otoritenin baskısı ve halka yapılan zulüm gibi hususları eleştirmiştir. İlk olarak 2000 yılında yayımlanan, 59 kısa hikâyenin bulunduğu *el-Hısrım* isimli hikâye kitabı da onun önemli eserlerindedir. Çalışmamızda *el-Hısrım* isimli kitaptaki hikâyeler tematik olarak incelenmiş, hikâyelerde işlenen sosyal eleştiriler tasnif edilip değerlendirilmiştir. Böylece özelden yazarın ele aldığı, genelde Suriye ve Arap hikâyeciliğinde ele alınan toplumsal sorunların belirlenmesi amaçlanmıştır. *el-Hısrım* isimli hikâye kitabının edebî değerinin tespiti yanında hikâyeciliğin Arap edebiyatında ulaştığı seviyenin de belirlenmeye gayret edilmesi çalışmamızın önemini artırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Arap Edebiyatı, Hikâye, Sosyal Eleştiri, Zekeriyyâ Tâmir, el-Hısrım.

Social Criticism in Zakaria Tamer's Story Book *al-Hısrım*

Abstract

Literary works of narrative type have an important place in transferring the values of societies to the next generations. Although poetry has a long history in Arabic literature, the story in its modern sense began to emerge in the late 19th century after the European invasion of the Arab countries. In the 1940s, the students who were sent to Europe, returned to their countries and participated in literary activities contributing greatly to the development of storytelling. Among the writers who contributed to the development of Syrian storytelling is Zakaria Tamer. Tamer was unable to continue his education due to financial impossibilities. Despite the difficult conditions he experienced, he did not stop reading and raising himself. Tamer, who began to write in the following periods, processed topics such as illness, hunger, immorality, lust and the despair of the oppressed people in his writings. He criticized the degenerate customs of society, the oppression of political authority, the persecution of the people. The story book called *al-Hısrım* is one of his important works. In our study, the stories in the book *al-Hısrım* were examined thematically, and the social criticisms processed in the stories were classified and evaluated. In this way, it is aimed to determine the social problems addressed by the author in particular, and the Syrian and Arab storytelling in general. In addition to determining the literary value of the story book *al-Hısrım*, efforts to determine the level reached by storytelling in the Arabic literature increases the importance of our study.

Keywords: Arabic Literature, Story, Social Criticism, Zakaria Tamer, al-Hısrım.

Giriş

Bütün toplumlarda hikâye ve destan gibi tahkiye türü sanatlar bulunmaktadır. Bu sanatlar sayesinde toplumlar, kültürlerini ve sahip oldukları değerlerini sonraki nesillere aktarabilmişlerdir. Ancak 17. yüzyılda tahkiye sanatları arasında roman türünün ortaya çıkması gibi edebî alanda meydana gelen gelişmeler¹ ve sonrasında bireyi merkeze alan görüşler neticesinde bu sanatlar daha çok, bireyin duygu ve düşüncelerini aktarmada bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Arap dünyasında edebî gelişmeler, Batı dünyasına göre daha geç ve sınırlı kalsa da² Arap edipler duygu ve düşüncelerini ifade etme aracı olarak hikâye sanatını da tercih etmişlerdir. Bu ediplerden biri de Suriyeli yazar Zekeriyâ Tâmir'dir.³ Tâmir, diğer hikâyelerinde olduğu gibi, *el-Hısrım* adıyla kaleme aldığı hikâye kitabında da toplumsal bozulmalara değinmiş ve bunun birey ve topluma verdiği zararları göz önüne sermeye çalışmıştır.

Bu çalışmada Zekeriyâ Tâmir'in *el-Hısrım* isimli eserini ele alınarak, hikâyelerinde var olan toplumsal eleştiriler tespit edilmeye çalışılmıştır. Hikâye ve roman gibi edebî eserlerin, genellikle yazarın içinde bulunduğu toplumdan etkilenecek yazıldığı bir gerçektir. Yazar ister gerçekçi, ister toplumcu bir üslup kullansın, ortaya koyduğu eserde yetiştiği ortamdan izler bulmak mümkündür.

Çalışmada izlenecek yöntemin belirlenmesinde Ahmed Halîl'in *Fennu'l-kıssati'l-kasîra 'inde Velîd İhlâsî* isimli kitabı, Muhammet Tasa'nın Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı ile Muhammet Vehbi Dereli'nin "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın "Yolcu" Adlı Öyküsü" isimli makaleleri önemli rol oynamıştır.

Bir eseri etraflıca anlayabilmek için yazıldığı edebî ortamı ve yazarın hayatını tanımak faydalı olacaktır. Bu nedenle hikâyelerde öne çıkan eleştirileri incelemeyen önce, Suriye hikâyeciliğinin gelişimine ve Zekeriyâ Tâmir'in hayatına kısaca değinmek yerinde olacaktır.

1. Modern Suriye Hikâyeciliğine Genel Bir Bakış

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında, içinde bulunduğu sosyal ve siyasi durum nedeniyle, Suriye'de modern hikâyeciliğin ortaya çıktığı dönemle ilgili değişik görüşler bulunmaktadır. Ama genel görüşe göre bu tarih, Mısır ve Lübnan gibi diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi 20. yüzyılın başlarıdır.⁴ Başka bir görüşe göre ise ülkede birçok değişimin yaşandığı iki dünya savaşı arasındaki zaman dilimi, hikâye

¹ Durali Yılmaz, *Roman Sanatı ve Toplum* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1996), 56; Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi* (Ankara: Öncü Basımevi, 2003), 82; Güzin Dino, *Türk Romanının Doğuşu* (İstanbul: Agora Kitaplığı, 2008), 31.

² Ahmet Kâzım Ürün, *Çağdaş Mısır Romanında Necîb Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994), 8.

³ Muhammet Tasa, "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 6/2 (2006), 135.

⁴ Seyfeddin el-Kıntar, *el-Edebu'l-'arabiyyu's-Surîyyu ba'de'l-istiklâl* (Dımaşk: Menşûrâtu Vizâratı's-Sekâfe, 1998), 206; Muhammet Vehbi Dereli, "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın 'Yolcu' Adlı Öyküsü", *Marife* 2 (2013), 162-163.

türünün de gelişmeye başladığı tarih olarak kabul edilir.⁵ Bunun sebebi Birinci dünya savaşının ardından Suriye'nin Fransız mandası altına girmiş olmasıdır. Bu gelişme ülkede her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da büyük değişimlere yol açmıştır.⁶

Mısır'ın Napolyon (öl. 1821) tarafından işgali sonrası Arap dünyasını etkisi altına alan batılılaşma, birinci dünya savaşının ardından ilk türleri ortaya çıkan Suriye hikâyesinde de görülmektedir.⁷ Hatta Suriye'de Alman, İngiliz ya da Rus edebiyatı yerine, Fransız edebiyatının etkisi daha fazladır. Andre Gide (öl. 1851), Alexandra Dumas (öl. 1870), Georges Duhamel (öl. 1884) ve Guy De Maupassant (öl. 1893) bu dönemde Suriye'nin aydınları tarafından okunan Fransız yazarlardır.⁸

Dönemin hikâye yazarları, Fransızca eserlerden etkilenerek, bu kitaplardaki edebî akımları kendi kitaplarına yansıtmışlar ve kendi görüşlerine göre tarihî, toplum eleştirisi ya da realistik türde hikâyeler yazmışlardır.⁹ 1940'lı yıllarda yaşanan gelişmeler, Suriye hikâyesi için bir dönüm noktası olmuştur. Fransa başta olmak üzere, Avrupa'ya gönderilen öğrencilerin edebî faaliyetleri, Fransızcadan yaptıkları çeviri eserler ve bu çevirilerin etkisinde yazılmış özgün hikâyeler hikâyeciliğin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.¹⁰ Muhammed Neccâr'ın *Fi kusûri Dımaşk* adlı eseriyle, Suriye modern hikâyeciliğinin ilk örneği verilmiş olup daha sonraki yıllarda Suriye hikâyeciliği gelişmeye devam etmiştir.¹¹ Şekib el-Cabirî'nin (öl. 1996) *Nehem* ve Ali Halkî'nin *Rebî' ve Harîf* adlı eserleri bu dönemde yazılmış diğer hikâye örnekleridir.¹²

İkinci dünya savaşının ardından, Suriye'nin bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte edebiyatta da bir millileşme yaşanmış ve hikâyelerde Suriye'nin içinde bulunduğu durum konu edilmeye başlanmıştır. Sosyal sınıf ayrımları, siyasi ve sosyal krizler, kadın, eğitim, fakirlik, özellikle de Fransız baskısı nedeniyle üstü örtülü bekleyen milliyetçilik konuları gün yüzüne çıkmıştır.¹³ Bütün bu gelişmeler hikâyelerin her kesimden insana ulaşmasını ve daha geniş kitleler tarafından okunmasını sağlamıştır.¹⁴

⁵ Ömer ed-Dekkâk, *Funûnu'l-edebi'l-mu'âşır fî Sûriye* (Beyrut: Dârû-ş-Şarkî'l-'Arabî, ts.), 206.

⁶ Husam el-Hatib, *el-Kıssatu'l-kasîra fî Sûriye* (Dımaşk: Daru Alâu'd-dîn, 1998), 8.

⁷ Tasa, "Sıcak Bir Yaz", 134.

⁸ İlknur Emekli, "Çağdaş Suriye Romancılığı", *Journal of Current Researches on Social Sciences* 4/7 (2017), 288.

⁹ Jacob M. Landau, *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*, çev. Bedrettin Aytaç (İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994), 69.

¹⁰ Halim Öznurhan, "Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti", *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2015), 122; Sedat Şensoy, "Ömer el-Hammûd'un 'Sukûtu Hirakle' Adlı Öyküsü", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 13/2 (2013), 140; Sedat Şensoy, "Abdulkerim el-Mikdâd'ın Fahîhu'l-Vahşe Adlı Öyküsü", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (Aralık 2019), 48-49; Mücahit Küçüksarı, "Suriyeli Öykücü Sa'îd Hûrâniyye ve Ahî Rafîk (Ağabeyim Refîk) Adlı Kısa Öyküsü", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50/50 (2020), 58.

¹¹ Tasa, "Sıcak Bir Yaz", 134-135; Küçüksarı, "Ahî Rafîk", 58-59.

¹² Hatib, *el-Kıssatu'l-kasîra*, 8; Tasa, "Sıcak Bir Yaz", 135.

¹³ Hatib, *el-Kıssatu'l-kasîra*, 111.

¹⁴ Ahmed Halîl, *Fennu'l-kıssati'l-kasîra 'inde Velîd İhlâsî* (Konya: Eğitim Yayınevi, 2019), 21.

İlerleyen yıllarda kısa olması ve yazarın ulaştırmak istediği mesajı kısa yoldan iletme imkânının bulunması nedeniyle hikâye, romandan daha fazla ilgi gören bir tür haline gelmiştir. Saîd Havrâniyye (öl. 1994), Hasîb Keyâlî (öl. 1993), Adnan ed-Dâ'ûk (öl. 1986), Âdil Ebû Şeneb (öl. 2012), Nedîm Mar'aşî (öl. 1999), Şevkî Bağdâdî, Zekeriya Şuraykî, Semih İsâ, Feyruz Mâlik, Muhammed Halid Ramazan, Nasruddîn el-Bahra gibi isimler Suriye hikâyeciliğinin gelişmesinde katkıları olan yazarlardır.¹⁵ Bu çalışmanın konusu olan hikâye kitabının yazarı Zekeriyâ Tâmir de Suriye hikâyeciliğinin en önemli isimlerinden biridir.¹⁶

Zekeriyâ Tâmir, Türkiye'de de bilinen bir isim olup hakkında akademik düzeyde çalışmalar bulunmaktadır. Ahmet Bostancı tarafından kaleme alınan *Çağdaş Arap Edebiyatçısı Zekeriya Tâmir Edebî Kişiliği Hikâyeciliği* isimli bir kitap, Halim Öznurhan'ın "Zekeriya Tâmirin Öyküleri Üzerine ve Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti" adlı, İbrahim Şaban ve Kübra Kilci'nin "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri" adlı, Mustafa Öncü ve Nairouza Mahmoud'un "Zekeriya Tamir'in Öykülerinde Yer Alan Karakterler" isimli makaleleri bulunmaktadır. Bunların yanı sıra Kübra Kilci'nin *Suriye'de Çocuk Edebiyatı (Zekeriya Tamir Örneği)* ve Aya Zamzam'ın *Zekeriya Tamir'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri* isimli yüksek lisans tezleri bulunmaktadır. Bu çalışmada ise yukarıda zikrettiğimiz çalışmalardan farklı olarak Tâmir'in *el-Hısrım* adlı hikâye kitabı tematik açıdan incelenmiş ve sosyal eleştiriler tespit edilmeye çalışılmıştır.

2. Zekeriyâ Tâmir'in Hayatı

Zekeriyâ Tâmir, 1931 yılında Şam'ın el-Bahsa semtinde dünyaya gelmiştir.¹⁷ Fakir bir ailenin çocuğu olan Tâmir, Şam'da ilköğretimi bitirdikten sonra maddî sıkıntılar nedeniyle eğitimine devam edememiştir. 13 yaşında okul hayatına son veren yazar, çeşitli işlerde işçi olarak çalışmış¹⁸ fakat yaşadığı zor şartlara rağmen okumayı ve kendisini yetiştirmeyi terk etmemiştir.¹⁹ Yazarlığa 1944 yılında adım atan Tâmir,²⁰ ilk hikâyesini 1956 yılında yayımlamıştır.²¹ 1960 yılında ülkede meydana gelen ekonomik krizden dolayı işinden ayrılmak zorunda kalmış ve gazetecilik

¹⁵ Tasa, "Sıcak Bir Yaz", 134-136; Şensoy, "Sukûtu Hirakle", 140-141; Küçüksarı, "Ahî Rafîk", 59.

¹⁶ Tasa, "Sıcak Bir Yaz", 135.

¹⁷ İmtinan Osmân es-Samâdî, *Zekeriyâ Tâmir ve'l-kıssatu'l-kasîra* (Amman: Vizârtu's-Sakâfe, 1995), 23; Yusuf Köşeli, *Arap Çocuk Edebiyatı* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), 262; Aya Zamzam, *Zekeriya Tamir'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri* (Kilis 7 Aralık Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013), 5; Öznurhan, "TYB Akademi", 41; Yeşim Fettahoğlu, "Suriyeli Yazar Zekeriyâ Tâmir'in 'Onuncu Günde Kaplanlar' Adlı Hikâyesi ve Tahlili", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (2016), 64; İbrahim Şaban - Kübra Kilci, "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri", *Nüşa* 51 (2020), 201.

¹⁸ Öznurhan, "TYB Akademi", 41; Zamzam, *Tamir*, 14; Şaban - Kilci, "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri", 201.

¹⁹ Samâdî, *Kıssatu'l-Kasîra*, 24-25; Fettahoğlu, "Kaplanlar", 65.

²⁰ Fettahoğlu, "Kaplanlar", 65.

²¹ Samâdî, *Kıssatu'l-Kasîra*, 23; Cihaner Akçay, "Zekeriyâ Tâmir'in Rebi' fi'r-Remâd ('Külde Bir İlkbahar') Adlı Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme", *Ekev Akademi Dergisi* 12/35 (2008), 280; Şaban - Kilci, "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri", 201.

yapmaya başlamıştır.²² Kendisini geliştirmek amacıyla 1970'li yıllarda hikâyeler, kısa eleştiriler ve makaleler yazmıştır. Yazılarının mevcut Suriye rejimini rahatsız etmesinden dolayı Tâmir, 1981 yılında Londra'ya göç etmek zorunda kalmıştır.²³ Nâdiye Edhem ile evliliğinden Edhem ve Ömer adında iki çocuğu vardır. Yazarın tüm eserleri halen Londra'daki Riad el-Rayyes Books adlı yayınevi tarafından yayımlanmaktadır. Hastalık, açlık, ahlaksızlık ve şehvet, işlediği konular arasındadır. Toplumun yozlaşan adetleri, siyasi otoritenin baskısı, halka yapılan zulüm, ezilen halkın çaresizlik içinde olması gibi hususları eleştirmiştir. Halen Londra'da yaşayan yazar, Suriye Yazarlar Birliği ile Arap Yazarlar Birliği'nin kuruluşunda etkin rol oynamış, farklı dergilerde görev almış²⁴ ve çeşitli edebiyat ödüllerine layık görülmüştür.²⁵

Zekeriyâ Tâmir'in yayımlanmış eserleri şunlardır: *Sahîlu'l-cevâdi'l-ebyard* (Beyaz Atın Kişnemesi, 1960); *Rabî' fi'r-ramâd* (Kül İçinde Bahar, 1963); *er-Ra'd* (Gökgürültüsü, 1970); *Dimeşku'l-harâik* (Yangınların Şam'ı, 1973); *Limâzâ Sekete'n-Nehr* (Nehir Neden Sustu, 1973); *en-Numûr fi'l-yevmi'l-âşir* (Onuncu Günde Kaplanlar, 1977); *Kaleti'l-verdetü li's-sunûni* (Gül Kırlangıca Dedi ki, 1978); *Nidâu Nûh* (Nuh'un Seslenişi, 1994); *Senedhaku* (Güleceğiz, 1998); *el-Hısrım* (Koruk, 2000); *Teksîru rukeb* (Dizleri Kırarak, 2002); *el-Kunfuz* (Kirpi, 2005). Eserleri pek çok dile çevrilmiştir.²⁶

3. *el-Hısrım* İsimli Hikâye Kitabının Tanıtımı

el-Hısrım isimli hikâye kitabı, ilk olarak 2000 yılında yayımlanmıştır. 189 sayfadan oluşan kitapta 59 hikâye bulunmaktadır. Kitaptaki hikâyelerde olay ve karakterler günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz gerçek olay ve karakterlerden seçildiği için yazarın oluşturduğu fiktif alemi, gerçek aleme yakınlaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Zaman ve mekân unsurunun öne çıkarılmadığı, bireysel ve toplumsal problemlerin işlendiği hikâyeler, gerçekçi olarak tanımlanabilir. Hikâyelerde Arap dünyası özelinde bütün toplumlarda karşımıza çıkabilecek olaylar, bazen ironik bir üslupla bazen de doğrudan sert bir dille eleştirilmiştir. Hikâyelerde sosyal problemler göz önüne serilerek, okuyucunun onları eleştirel bir üslupla değerlendirmesi istenmiştir. Hikâyelerden çıkarılacak dersler belirtilmemiş, okuyucunun hayal dünyasına bırakılmış ve okuyucu sınırlandırılmamıştır. Hikâyelerde kimi zaman müstehcen olayların anlatılması, kullanılan dilden ziyade verilmek istenen mesajın, yazar tarafından daha çok önemsendiğinin bir göstergesidir. Eser incelendiği takdirde kurgulanan olaylar ve kullanılan dil nedeniyle çocukların okumasına uygun bir hikâye kitabı olmadığı görülmektedir.

²² Samâdî, *Kıssatu'l-Kasîra*, 23.

²³ Samâdî, *Kıssatu'l-Kasîra*, 27; Zamzam, *Tamir*, 5; Şaban - Kilci, "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri", 202; Köşeli, *Çocuk Edebiyatı*, 228.

²⁴ Akçay, "Külde Bir İlkbahar", 280; Köşeli, *Çocuk Edebiyatı*, 231, 263; Fettahoğlu, "Kaplanlar", 65.

²⁵ Fettahoğlu, "Kaplanlar", 66.

²⁶ Öznurhan, "TYB Akademi", 41; Akçay, "Külde Bir İlkbahar", 280-281; Zamzam, *Tamir*, 9-10.

4. *el-Hısrım* İsimli Hikâye Kitabındaki Sosyal Eleştiri Konuları

Suriyeli hikâye yazarı Zekeriyâ Tâmir'in kaleme aldığı *el-Hısrım* isimli hikâye kitabı, içinde farklı temalar taşıyan hikâyeler barındırmaktadır. Bu hikâyelerde toplumsal sorunların ele alındığı, bireysel hataların ifade edildiği ve eleştirel bir üslupla okuyucuya sunulduğu bölümler öne çıkmaktadır. Yazarın, Suriye özelinde bütün Arap ülkelerini, hatta Doğu'daki çoğu ülkeyi ilgilendiren konularda yaptığı eleştiriler, Türk toplumunda da karşımıza çıkabilecek türde sorunlardır. Dilimiz ve kültürümüz farklı olsa da, uzun yıllardır devam eden komşuluğumuz neticesinde ülkemiz ve Doğu toplumları arasında bir bağ oluşmuştur. Birçok insanın aynı inancı paylaşması da bu bağı güçlendirmiştir. Bu nedenle özellikle evlilik ve aile konularında yapılan eleştiriler Türklerin aile yapısıyla benzerlik göstermektedir. Hikâyelerde öne çıkan eleştirileri şu şekilde sıralayabiliriz:

4.1. Evlilik Öncesi Doğru Karar Verebilme

Birçok tanımı yapılmakla birlikte genel itibarıyla aile, evlilik yoluyla kurulan ve daha sonra kan ve süt bağıyla genişleyen sosyal ve dinî bir yapıdır.²⁷ Aile, toplumun ahlâkî yapısının da temelini oluşturan en küçük kurumdur. Toplumun olumlu ya da olumsuz yönde şekillenmesinde ailenin payı büyüktür.²⁸ Sosyal, ekonomik ve dinî kriterlere göre ailenin yapısı ve fert sayısı değişkenlik gösterebilir.²⁹ Buna bağlı olarak evlilik aşamasında olan çiftlerin kararları kimi zaman aile ve çevre faktörleriyle doğrudan bağlantılı olmaktadır.

Evlilik kararı alan gençler, genellikle gerçekleri görmezden gelmekte ve hayal âleminde dolaşmaktadır. Evleneceği kişiye hoş görünme çabası, karşısındakinin kusurlarını görememesine neden olabilmektedir. Birbirlerini gerçek anlamda tanıyamayan çiftler, evlendikten sonra karşılaştıkları gerçeklere kimi zaman göz yumup mutsuz bir hayat yaşamakta, kimi zaman da pişman olup evlilik bağına sona erdirmektedir.³⁰

Mizaç, eş seçimindeki en önemli faktör olarak kabul edilir. Çoğunluğun kabul ettiği görüşe göre, mizaçları birbirine benzeyen kişilerin kurduğu yuvalar, diğerlerine nazaran daha mutlu ve uzun ömürlü olmaktadır. Bu benzerlikler eşlerin anlaşmalarını kolaylaştırmakta ve sorunları çözmelerini hızlandırmaktadır.³¹ Başka bir görüşe göre ise kendinde olmayan özelliklere sahip birisiyle evlenen insanlar daha mutlu bir hayat yaşamaktadır.³²

²⁷ Ali Rıza Temel, *Mutlu Bir Yuva Nasıl Kurulur, Nasıl Korunur?* (İstanbul: Kutup Yayınları, 2002), 15; İbrahim Ethem Özgüven, *Ailede İletişim ve Yaşam* (Ankara: Pdrem Yayınları, 2001), 1.

²⁸ Nihat Nirun, *Sistematik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür* (Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994), 143.

²⁹ Temel, *Mutlu Bir Yuva*, 15.

³⁰ Halit Ertuğrul, *Adım Adım Evlilik* (İstanbul: Nesil Matbaacılık, 2012), 29.

³¹ Davut İbrahimioğlu, *Evlilikte Doğru Seçim ve Ailede Mutluluk* (İstanbul: Hayat Yayınları, 2004), 64.

³² Özgüven, *Ailede İletişim*, 32.

Çeşitli sebeplerle geciktirilen ya da zorlaştırılan evlilikler, gençlerin eş seçiminde aceleci davranmalarına ve yanlış kararlar vermelerine neden olabilmektedir. Özellikle son dönemlerde şehir yaşamının getirdiği yoğun tempo nedeniyle, eğitim hayatının uzun süre devam etmesi ve ekonomik imkânsızlık gibi durumlar artmıştır. Bu tür durumlar evlilikleri zorlaştırdığı için farklı sosyal problemlere de neden olmaktadır.³³ Tâmir, *el-Cevletu'l-ûlâ (İlk Aşama)* adlı hikâyesinde benzer bir durumu ortaya koymaktadır. Hikâyede, birbirini seven iki kişinin tanışıklıkları arttıkça nasıl birbirlerinden uzaklaştıkları konu edilmiştir. Zira karşısındakine yaptığı benzetme ve diğerinin müzik zevkinin farklı oluşu daha evlenmeden ayrılmalarına neden olmuştur.³⁴

Raculun li'mraetin vâhide (Tek Kadının Kocas) adlı hikâyede evlilik hazırlığında yapılan bir hata eleştirilerek, birbirini yeterince tanımadan, dış görünüş ve maddî imkânlar gibi yüzeysel sebeplerle yapılan evliliklerin iyi sonuçlanmadığına dair bir örnek verilmektedir. *Sâmiye* isimli kahraman, babasından kalan miras nedeniyle zengin bir kızdır ve bir an önce evlenmek istemektedir. Otobüste tanıştığı Tarık isimli bir gençle daha otobüsten inmeden evlenme kararı alıp birlikte kızın evine giderler. *Sâmiye* ne kadar mutlu olduğunu düşünürken Tarık böylesine ucuz elde edilen bir kadını, mahalleden hangi arkadaşına tavsiye edeceğini hayal etmektedir.³⁵ Hikâyede evlilik hayali kuran genç bir kızın karşısındaki insanı yeterince tanımadan aldığı evlilik kararının kendisine verdiği zarar anlatılmak istenmiş, toplumda karşımıza çıkan bu tür evlilikler eleştirilmiştir.

Ha hüve ze'l-hisânu yetîr (İşte Uçan At) adlı hikâyede ise bir erkekle bir kadın baş başa kalır. Kadın erkeğe "Eğer şu gördüğün at uçarsa seninle evlenirim" diye bir şart koşar. Hikâyenin sonunda kadının gösterdiği o at uçmaya başlar ve adam muradına erer.³⁶ Bu hikâyede evlilik öncesi ilişkiler iki yönden eleştirilmiştir. Birincisi kadının aslında evlenmek istemediği için olmayacak bir işi şart koşmasıdır. Yazar, bu eleştirisiyle evlilik arifesinde olan çiftlere, gelenekler ve ailenin istekleri doğrultusunda yüklenen masraflara gönderme yapmıştır. İkinci eleştiri ise evlilik öncesi tarafların birbirlerinden gereksiz beklentileridir. Kadının erkekten istediği şey evlilik hayatını ilgilendiren veya ileride aile huzurunu temin edebilecek nitelikte bir mesele değildir. Başka bir yönden de yazar, bu tür önemsiz amaçlar üzerine inşa edilen aile kurumlarının çok sağlam olmayacağı gerçeğini dile getirdiği söylenebilir.

Va'duhe'r-râbi' (Dördüncü Sözü) adlı hikâyede de benzer bir durum söz konudur. *Hamdan* isimli kahraman, siyasi bir konferansta *Rîma* ile tanışır ve ona âşık olur. *Rîma* ilişkilerinin ilerleyebilmesi için bazı şartlar ileri sürer. *Rîma*, *Hamdan*'ın sevgisine karşılık vermek için öncelikle insanların aya ayak basması gerektiğini söyler ve bu gerçekleşir. *Hamdan*'ın evlilik teklifini kabul etmek için Sovyetler Birliği'nin kapitalist olmasını şart koşar ve bu da gerçekleşir. *Hamdan* çocuk sahibi olmak ister.

³³ Nirun, *Aile ve Kültür*, 142.

³⁴ Zekeriyâ Tâmir, *el-Hisrim* (Beyrut: Riad er-Rayyes el-Kutub ve'n-Neşr, 2000), 37-38.

³⁵ Tâmir, *Hisrim*, 63-67.

³⁶ Tâmir, *Hisrim*, 135-136.

Rîma bu kez de Berlin duvarının yıkılması şartını öne sürer ve duvar yıkılır. Çocukları olur ama bu kez de *Hamdan* mutlu değildir. Ekonomik sıkıntılarından dolayı şikâyetçidir. *Rîma*, eğer Amerika komünist olursa durumlarının düzeleceğini söyler. Amerika komünist olur fakat onların durumunda bir değişme olmaz.³⁷ Hikâyede kadın, eşine aile meselelerini ilgilendirmeyen konularda şartlar koşarak sonunda onu da mutsuz hale getirmiştir. Yukarıdaki hikâye ile bağlantılı olarak yazar, eş seçiminde aranacak kriterlerin, ailenin huzuru ve devamını ilgilendirmesi gerektiği mesajını vermektedir.

Yukarıda farklı hikâyelerde verilmek istenen ana mesaj, evlilik arifesinde olan çiftlerin birbirlerini iyi tanınması gerektiğidir. Eş seçiminde doğru karar vermek ne denli önemliyse, seçim sırasında aranan ölçüler de o denli önemlidir. Aile hayatlarını ve mutluluklarını ilgilendirmeyen konulardaki beklentiler, ailelerin henüz kurulmadan dağılmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle çiftlerin birlikte ömür sürecekleri insanı daha hassas ölçülerle değerlendirmeleri, pişmanlık yaşayıp mutsuz olmamaları için oldukça önemlidir. Doğru ölçülerle yapılan seçimler, çoğunlukla birbirini seven ve birbirlerine saygı duyan eşlerin olduğu ailelerin oluşmasını sağlamaktadır.

4.2. Evlilik Hayatının Mahremiyeti

Mahremiyet, insana ait değerlerin yabancılara karşı korunması anlamı taşır. Diğer insanlardan gizli tutulmak istenen bir alan olduğu için kişiye özeldir. Fakat herkesin mahremiyetinin korunması gerektiği için mahremiyet, toplumu da ilgilendiren bir meseledir.³⁸ Bu bağlamda mülklere izinsiz girmek, gizli bakışlardan ve tecessüsten sakınmak mahremiyete saygı açısından önemlidir. Kişinin mahremiyetini koruması için üzerine düşenleri yapması bu konuda alınacak en önemli tedbirdir.³⁹ Yapılan araştırmalarda genel olarak cinsellik, beden gizliliği, evlilik, aile hayatı, din ve inanç toplum tarafından mahremiyet kapsamında değerlendirilen konulardandır.⁴⁰

el-Vahş (Yabâni) adlı hikâyede eşinden rahatsız olduğu için sürekli şikâyet eden bir kadın anlatılmaktadır. *Hüda* isimli kahraman, arkadaşı *Nâzik'e* ziyarete gider. Kocasının sürekli başka kadınlarla ilgilendiğinden dert yanar. *Hüdâ'nın* asıl şikâyeti ise kocasının dinmek bilmeyen cinsel arzularıdır. Arkadaşı *Nazik*, bir yandan onu teselli ederken bir yandan da kendi kocasını över. Kocasının en son haftalar önce kendisine dokunduğunu, bunu da kendi izniyle yaptığını söyleyerek memnuniyetini dile getirir. Ama içten içe *Hüda'nın* kocası ile birlikte olmanın hayallerini kurar.⁴¹

³⁷ Tâmir, *Hısrım*, 185.

³⁸ Saadet İder, "Yetişkinlerde Mahremiyet Algısının Kaynağına İlişkin Nitel Bir Araştırma", *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 19/1 (30 Haziran 2019), 110.

³⁹ Hüseyin Esen, "İslam Hukukunda Aile / Family in Islamic Law / الأسرة في الشريعة الإسلامية", *İlahiyat Akademi* 11 (25 Temmuz 2020), 43.

⁴⁰ İder, "Yetişkinlerde Mahremiyet Algısının Kaynağına İlişkin Nitel Bir Araştırma", 115.

⁴¹ Tâmir, *Hısrım*, 141-142.

Hikâyede iki farklı aileden bahsedilmekte ve temelde her ikisinde de memnuniyetsizlik olduğu gözlemlenmektedir. Kadınlardan birisi kocasının aşırı istekli olmasından yakınıp aslında arkadaşının kocası gibi biriyle evli olmayı istemekte, diğer kadın da bir yandan kendi kocasıyla övünür gibi gözükmek için kocasını beğenmektedir. Bu durumun temel sebebi, eşlerin birbirinden uzaklaşması halidir. Birbirinden uzaklaşıp aralarına soğukluk giren çiftler hikâyede olduğu gibi sürekli eşinin olumsuz yönlerini görmektedir. Daha ileriki boyutlarda ise eşinin yaptığı her şey artık ona olumsuz görünmeye başlamaktadır.

Yedu'l-kizb (Yalanın Eli) adlı hikâyede *Muvakkak en-Nemes* adlı kahraman her yaz evinin dış duvarlarını beyaz boya ile badana etmektedir. Bir seferinde meçhul biri, evin duvarına siyah boya ile karısının ona ihanet ettiğine dair bir şeyler yazar. Buna karşılık *Muvakkak* sarı boyayla karısının dünyadaki en şerefli kadın olduğunu yazar. Meçhul adam bu kez de karısının o evde yokken gizli şeyler yaptığını iddia eden bir yazı yazar. *Muvakkak*, karısının evde temizlik ve yemek yaptığını, eve dönünceye kadar kendisini beklediğini yazar. Meçhul adam, karısının kırmızı iç çamaşırlarını daha çok sevdiğini yazar. *Muvakkak* da bunun yanlış olduğunu karısının siyah iç çamaşır sevdiğini söyler. Meçhul adam buna cevap yazamaz.⁴²

Eşinin sadakatini ve namuslu olduğunu ispata çalışan koca, bunu yaparken eşinin aile sırlarını ifşa ettiğinin farkında değildir. Yabancı adamın ithamlarına cevap vermeye çalışırken ailesinin mahremiyetini de hiçe saymaktadır. Hikâyenin sonunda yabancı adamın bahsettiği kadının bu adamın eşi olmadığı anlaşılmıştır. Yazar, bu hikâye üzerinden aile sırlarını ifşa eden ve yaptığı bu işle övünen insanları eleştirmektedir.

4.3. Eşler Arasındaki Sevginin Önemi

Toplumsallaşma sürecinin ilk adımı olan aile, kültürü diğer kuşaklara aktaran bir kurumdur. Böyle önemli bir kurumun birbirine bağlı, birbirini destekleyen bireylerden oluşması önem arz etmektedir.⁴³ Aile demek, insan ilişkilerinde sadakat, bağlılık ve dayanışma özelliklerinin en güçlü olduğu temel yapı demektir.⁴⁴ Güçlü bir aile ise, yalnızca geçinmekle kalmayıp birbirlerini seven ve duygusal yönden birbirlerine destek olan aile bireyleri ile mümkündür. Diğerinin düşüncelerini değiştirmeye çalışmadan saygı çerçevesinde yaşayan eşler, problemler yaşasalar bile kısa sürede bunları çözüme kavuşturmayı bilmektedirler. Bu da ilişkilerinin uzun soluklu olmasına olanak tanımaktadır.⁴⁵

Evlilik bir ateş gibi sürekli kontrol edilip beslenmesi gereken bir yapıdır. Eşler arasındaki ilişki veya çocuklarla olan iletişim sekteye uğradığında zamanla kopmalar

⁴² Tâmir, *Hısrım*, 103.

⁴³ İbrahim Dönmezer, *Ailede İletişim ve Etkileşim* (İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999), 3.

⁴⁴ Aliye Mavili Aktaş, *Evlilik ve Sadakatsizlik* (Ankara: Kanguru Yayınları, 2009), 24.

⁴⁵ John Gottman - Nan Silver, *Evliliği Sürdürmenin Yedi İlkesi*, çev. Ezgi Deniz (İstanbul: Varlık Yayınları, 2002), 29.

olabilmektedir.⁴⁶ Aile, bireyleri evin dışındaki tehlikelerden ve olumsuzluklardan koruyan bir kale görevi gördüğü için aile içindeki mutsuzluk hayatı yaşanmaz hale getirebilir.⁴⁷ Bu durum farklı sorunlara yol açmakta, ilerleyen aşamalarda ise boşanmaya kadar gitmektedir.

el-Cevletu'l-ûlâ (İlk Aşama) adlı hikâyede, eşler arasında sevgi ve anlayışın ne kadar önemli olduğunu gösteren bir olay anlatılmaktadır. Önceki bölümde de bahsedildiği üzere basit sebeplerle ayrılan bir çiftten bahseden yazar, eşlerin birbirlerinin kişisel özelliklerine saygı duyması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Hikâyeden de anlaşılacağı üzere evlenen insanların bütün özelliklerinin benzemesi mümkün değildir. Eşlerin birbirinin hoşuna gitmeyen özelliklerinin bulunması gayet tabiidir. Bu durum ancak saygı çerçevesinde aşılabılır.

Farklı çevrede ve kültürlerde yetişmiş iki insanın düşüncelerinin de farklı olması kaçınılmaz bir hadisedir. Karı-kocanın aynı şeyi farklı bakış açılarından görmeleri bununla doğrudan bağlantılıdır.⁴⁸ Bu farklılıklar eşler arasındaki sevgiyi azaltmaktadır. Ama karşısındakine saygı duyup makul olan farklılıkları görmezden gelebilen çiftlerde daha az sorun yaşanmaktadır.

el-Matrabuş (Fes) adlı hikâyede bu duruma örnek olabilecek bir aileden bahsedilir. Erkeğin vazgeçemediği bir âdeti yüzünden boşanan bir çift söz konusudur. *Mansur el-Haf*, Şam'da yaşayan külhanbeyi bir adamdır. Karısını çok sevmekte ve bir dediğini iki etmemektedir. Buna rağmen *Mansur* fes taktığı için karısı rahatsız olur. Ama adam fes takmaktan vazgeçmez. Sonunda olaylar karısının ya ben ya fes demesine kadar gelir. Kadın babasının evine döner ve boşanırlar.⁴⁹ Hikâyedeki olay iki açıdan değerlendirebilir. Kadın açısından bakıldığında çok masum bir isteğini yerine getirmeyip işi boşanmaya kadar götüren bir eş görülmektedir. Erkek açısından bakıldığında ise masum bir âdetine tahammül edemeyen bir kadın vardır. Yazar, olayda bir kişiyi haklı çıkarmak yerine her ikisinin de basit bir gerekçeyle yuvalarını dağıtmalarını eleştirmektedir. Tâmir aynı zamanda adamın fes tutkusunun geldiği boyutu hikâyenin sonunda ironik bir şekilde anlatır. Bir takım olayların sonunda başı kesilmesine rağmen kahramanın başındaki fes yine de düşmez.⁵⁰

Bu hikâyelerden hareketle, eşlerin birbirine olan sevgisi özelinde, aile bireylerinin sevgi dolu bir yuvada bulunmalarının ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Kendi ailesinde sevgi ve merhameti öğrenen bireylerin, toplumsal ilişkilerde de insanlara aynı şekilde muamele etmeleri beklenir.

4.4. Aile Bireyleri Arası İlişkiler

Toplumun temeli sayılan aile, çocuğun içinde bulunduğu toplumun beklentilerine, değer yargılarına uygun, uyumlu bir birey olarak yetişmesinde önemli

⁴⁶ Nevzat Tarhan, *Mutlu Evlilik Psikolojisi* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2018), 13.

⁴⁷ Sefa Saygılı, *Evlilikte Mutluluk Sanatı* (İstanbul: Ziya Ofset, 2000), 22.

⁴⁸ Tarhan, *Mutlu Evlilik Psikolojisi*, 19.

⁴⁹ Tâmir, *Hısrım*, 161-162.

⁵⁰ Tâmir, *Hısrım*, 165-166.

rol oynayan, maddi-manevi her türlü gıdayı aldığı ve gelecekte bütün hayatını şekillendirecek olan atmosferi teneffüs ettiği bir alandır.⁵¹ İnsanın, duygusal ve fiziksel gelişimini tamamlamasında, toplumsallaşmasında, kişiliğini geliştirmesinde en önemli imkânları aile sağlamaktadır.⁵² Anne, baba ve çocukların davranışlarının sağlıklı olması, büyük ölçüde birbirlerine karşı sevgi ve saygı göstermelerinden kaynaklanmaktadır.⁵³ Anne, baba, çocuk üçgeninde tarafların başarılı bir iletişim kurabilmeleri halinde sorunlarına çözüm bulabilmeleri mümkündür. İletişimin kurulamaması ve duyguların bastırılması, sorunların çözümlenmemesi anlamına gelir ki, böyle bir aile ortamı psiko-pedagojik açıdan sağlıksızdır.⁵⁴ Güçlü ve sağlıklı ailelerin en önemli özelliklerinden biri, sağlıklı iletişim konusundaki yetenekleridir.⁵⁵ Zekeriyâ Tâmir, aile bireyleri arasındaki iletişimi hikâyelerinde ele almıştır.

el-Hârîbe (Kaçak Kız) isimli hikâyede anne-babası ve kardeşleri olmayan *Necât el-Harâbî* isimli bir kız, dedesi ve ninesiyle yaşamaktadır. *Necât* bir gün evden kaçır ve geriye dedesine hitaben yazdığı mektup bırakır. Mektupta anne-babası ve kardeşlerinden bıktığı için evden kaçtığını ifade eder. Olmayan ailesinden bıkan torunun ifadelerine dedesi bir anlam veremez.⁵⁶

Hikâyede gençlerin aslında var olmayan sorunları dert edinerek, hayatlarında dönüşü çok zor olan yanlış kararlar alabilecekleri, kendilerini seven ve koruyan ailelerinden uzaklaşarak meçhul bir hayata adım atabilecekleri belirtilmektedir. Bu konuda gençlere doğru düşünme tavsiyesi verilirken, onların bakımlarını üstlenenlere de gençleri anlamaya çalışmaları tavsiye edilmektedir.

er-Raksu's-Şarkî (Doğu Dansı) isimli hikâyede *Rezzan es-Sukkerî*, kardeşi intihar etmiş ve babası da sorumluyu bulup aynı işle onu asacağına dair yemin etmiş olan bir genç kızdır. Evin bir odasında kendi başına dans eder. Bu sırada babası aklına gelir ve diğer odaya gittiğinde babasının kendi başına kitap okumakta olduğunu görür. Tekrar odasına döner ve kendi halinde dans etmeye devam eder. Sonraki günlerde babası kardeşinin intihar ettiği işle kendisini asar.⁵⁷

Hikâyede kendisi ulvî işlerle meşgul olan ama çocuklarının eğitimini ihmal eden bir baba portresi çizilmiş, çocuklarıyla diyalog kurmayan, onların eğitimi ile meşgul olmayan ebeveynlerin pişmanlıkları göz önüne serilip aile içi iletişim eksikliği eleştirilmiştir.

51 Aysel Çağdaş, *Anne-Baba-Çocuk İletişimi* (Konya: Eğitim Kitapevi, 2003), 169; Orhan Çam - Hasan Erçelebi, "Aile ve Eğitim", *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/1 (1996), 60; Hacer Tor, "Aile İçi Etkileşimin Çocuk Eğitimindeki Rolü", *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 3 (Haziran 1995), 264.

52 Deniz Güler - Nazmi Ulutak, "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile", *Kurgu Dergisi* 1/11 (1993), 51.

53 Çağdaş, *Çocuk İletişimi*, 170.

54 Tor, "Çocuk Eğitimi", 13.

55 Nihat Çalışkan - Mustafa Aslander, "Aile İçi İletişim ve Siber Yaşam: Teorik Bir Çözümleme", *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 15/2 (Ağustos 2014), 264.

56 Tâmir, *Hısrım*, 129-130.

57 Tâmir, *Hısrım*, 131-132.

en-Nehr (Nehir) isimli hikâyede bir kadını seven ama onunla evlenemediği için evini terk eden, yıllar sonra geri dönüp başka biri ile evlenen *Câbir el-Mellâhî* isimli bir adamdan bahsedilir. *Câbir*, evlendikten sonra hanımını çok sever. Ancak kadının kısır olduğu anlaşılır ve çocukları olmaz. *Câbir* eşine karşı sevgisini kaybetmez. Birlikte bahçelerindeki üç elma ağacıyla sanki çocuklarıymış gibi ilgilenirler. Onları kiskanalar bir gece elma ağaçlarını keserler. Başlarına gelen bu musibet karşısında *Câbir* evini satar ve oradan ayrılır. Yanında çok sevdiği eşi de vardır ve bu sıkıntıya beraber göğüs gererler.⁵⁸

Aile bireyleri arasındaki ilişkileri ele alan yukarıdaki hikâyelerde birbirlerini samimi duygularla seven eşlerin problemlerin üstesinden gelebildikleri, dışardan müdahale edildiğinde bile birlikteliklerini koruyabilmek için zor kararlar alabildikleri ifade edilmiştir.

4.5. Namus

Namusun sözlükte kaide, usûl, şeriat, ırz, edep, iffet, istikamet, vakar gibi anlamları bulunmaktadır.⁵⁹ Birçok anlamı içeren bu kelime toplumda değerli sayılan birçok kavramı bünyesinde barındırmaktadır.⁶⁰ Geniş anlamına rağmen günümüzde bu kavram, çoğunlukla bedensel anlamda kendini korumak olarak algılanmaktadır. Evli olduğu eşine sadık olan erdemli kadın ya da erkekler için, namuslu ifadesi yaygın olarak kullanılmaktadır. Bazı toplumlarda namus kavramı sadece kadınlarla özdeşleştirilmiş ve erkek için söz konusu edilmez olmuştur.⁶¹

Namus, doğu toplumlarında büyük bir öneme sahip olan ve hassasiyetle üzerinde durulan bir olgudur. Namus nedeniyle işlenen cinayetler azımsanmayacak sayıda. Toplum nezdindeki önemine binaen, Tâmir de birçok hikâyesinde namus kavramı üzerinde durmaktadır. Namus kavramının kişiden kişiye ya da toplumdan topluma farklılık gösterdiğini, bu nedenle aynı olgu üzerinde bir anlam kargaşası yaşandığını farklı örneklerle göstermektedir.

İmrae cemîle (Güzel Kadın) adlı hikâyede *Leylâ* isimli kahraman, şirkette müdürünün tecavüzüne maruz kalır. Daha sonra olayın aydınlatılması sürecinde kadın farklı kişiler tarafından yine aynı kötülüğe uğrar. *Leylâ* yaşadıklarından sonra yaptığı büyük bir hatanın kendisinden intikam aldığını hisseder.⁶² Kahramanın bu tavrını dile getiren yazar, namusun kadınlara has bir olgu olarak algılandığı toplumlara ağır bir eleştiri yapmaktadır.

⁵⁸ Tâmir, *Hısrım*, 177-178.

⁵⁹ Ali Nâzımâ - Faik Reşad, *Mükemmel Osmanlı Lügati* (İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009), 390.

⁶⁰ Büşra Topcu - Elif Baş, "Sosyolojik Açıdan Namus Kavramına Bakış: Trabzon İli Örneği", *Sosyoloji Dergisi* 38 (30 Kasım 2018), 175.

⁶¹ Bozkurt Güvenç, *Erkek Egemen Dünyada Kadın Sorunları Sözlüğü* (İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2014), 23.

⁶² Tâmir, *Hısrım*, 115.

Hikâyede tecavüze maruz kalan *Leylâ*'nın tek suçu güzel olmasıdır. İlk yaşanan tecavüz olayının ardından sözde kadının hakkını savunup onu koruyacak olan polis, doktor ya da hâkim gibi kimselerin de ona aynı kötülüğü yapması, olayı daha da trajik hale getirmektedir. Yazar bu hikâyeye üzerinden toplumun her kesiminde kötü niyetli kişilerin olabileceğini dile getirmiştir. Ama adaleti temin etmesi beklenen kurumlarda yaşanabilecek bu tür haksızlıklara değinerek toplumsal çöküşe de dikkat çekmektedir. *Leylâ*, yaşadığı olayların ardından ölür. Yazar kadının maruz kaldığı şeylerden ancak ölümlerle kurtulduğunu "Başından geçenleri ölüme anlattı. Ölüm ona kötülük etmedi. Sadece, damarlarındaki kanı donduran karı üzerine örtmekle yetindi" cümleleriyle ifade etmiştir.⁶³

eş-Şehâde (Şahitlik) adlı hikâyede yine tecavüze uğramış bir kadından bahsedilmekte fakat bu hikâyede farklı bir toplumsal sorun eleştirilmektedir. Hikâyede *Behiye* adlı kahraman, mahallesindeki kadınlara kendisinin ve mahallenin şerefini nasıl koruduğunu anlatarak övünmektedir. *Behiye*, kasabaya yakın bahçelerden birisinde dolaşırken yabancı bir adamın tecavüzüne uğrar. Adam elindeki bıçakla *Behiye*'den elbisesini çıkarmasını ister. *Behiye*, çorapları hariç bütün elbiselerini çıkarır. Kadınlara bu hikâyeyi anlatırken nasıl da çoraplarını çıkarmadığını söyleyerek gururlanmıştır. Bunun üzerine bütün kadınlar *Behiye*'ye imrenerek çoraplarını çıkarmamaya kararlı bir şekilde bahçelere giderler.⁶⁴

Hikâyede namus kavramının toplumdan topluma gösterdiği değişikliğe dikkat çekilmek istenmiştir. Tecavüze uğramasına rağmen çorabını çıkartmamakla övünen kahramanın bu tavrı, zamanla değişen ahlak anlayışının da bir göstergesidir. Yazar, hikâyedeki kadınlar üzerinden toplumdaki bütün insanlara namus ve ahlak gibi kavramların içinin boşaltıldığı mesajı vermektedir.

es-Sâ'atu's-sâmine (Saat Sekiz) adlı hikâyede benzer bir durum anlatılmaktadır. Hikâyede birçok kişiyle aynı anda ilişki yaşamasına rağmen sıradan bir şeymiş gibi davranan genç bir kızdan bahsedilmektedir.⁶⁵ Bütün bu olanlardan habersiz üniversitede okuyan kızının gurur duyan bir baba üzerinden çocuğundan habersiz ebeveynlere bir eleştiri yapılmaktadır.

eş-Şerike (Ortaklık) hikayesinde, başka insanlarla ilişkileri ortaya çıkan çift, boşanmak yerine birbirlerinin aldatılmasına göz yummaktadır. Bunu da birbirlerinin kıymetini daha iyi anlamak gibi bir gerekçeye dayanarak yapmaktadırlar. Tâmir bu hikâyede, birlikteliğine sadık kalmayıp eşini aldatan, bazen de her iki tarafın birbirine ihanet ettiği aileleri ağır bir şekilde eleştirmiştir.

Bu durumun farklı bir örneği de *İfâf (İffet)* adlı hikâyede karşımıza çıkmaktadır. *İfâf* bütün erkeklerin beğendiği ve hemcinslerinin kıskandığı bir kadındır. *İfâf*'ın çalıştığı yerde bakanla ilişkisi olduğuna dair haberler dolaşmaya başlar. *İfâf* bu durumdan rahatsız olmaz çünkü bakan yakışıklı, kibar ve saygın biridir.

⁶³ Tâmir, *Hısrım*, 115.

⁶⁴ Tâmir, *Hısrım*, 105.

⁶⁵ Tâmir, *Hısrım*, 107-111.

Tek korkusu bunların inatçı ve kaba kocası *Afîf*'in kulağına gitmesidir. Eğer öyle olursa hemen boşanır ya da onu işten alıp eve kapatır diye düşünür. Sonunda kocası da haberdar olur. Ama *İfâf*'in beklediği gibi olmaz. Kocasını ona ekonomi bakanı ile aylardır devam eden bir işi olduğunu ve ekonomi bakanının *İfâf*'in yanında çalıştığı bakanla aralarının çok iyi olduğunu söyler. Onun bakanla olan ilişkisi sayesinde işini hallettirir. Daha sonra başka bakanlarla olan işlerini de karısı aracılığıyla halleder.⁶⁶ Karısının başkalarıyla yaşadığı ilişkileri, kişisel çıkarlarını düşünerek görmezden gelmektedir. Yazar, çarpık bir ilişkiyi anlatan bu hikâyeye *İfâf (İffet)* ismini vererek durumu daha da ironik hale getirmiştir.

Her toplumun yapısına göre aile içi sorunlar da değişebilmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde şiddet, aldatma, boşanma, çocukların anne ya da babasından mahrum kalmaları, kadınların çalışmaları sebebiyle iş-ev dengesini kuramaması gibi konular aile sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁷ Zekeriyâ Tâmir'in hikâyelerinde değindiği aile problemlerinden birisi de birbirleriyle ilgilenmeyen çiftlerin zamanla birbirinden soğumaları meselesidir.

el-Ecr (Mükâfat) adlı hikâyede bu duruma örnek olabilecek bir evlilikten bahsedilmektedir. *Nasûh el-Fânî* işten eve döndüğünde genç karısının dergi okuduğunu görür. Adama tek bir kelime dahi söylemez. Adam bunun üzerine evlendiği güne lanet eder. Adamın tepkisinden kadının bu tür davranışları uzun zamandır sergilediği anlaşılmaktadır. Daha sonra kadın, arkadaşlarından birisinin dava dosyasını incelemesini ve davayı kazanıp kazanamayacağını söylemesini ister. Adam dosyaya bakar ve kazanma ihtimali olmadığını söyler. Kadın eğer arkadaşının işini hallederse bunun mükâfatını alacağını söyleyince adam mükâfatın ne olduğunu sorar. Kadın ona arkadaşıyla evlenebileceğini vaat eder. Bunun üzerine *Nâsuh* dosyayı hemen düzenleyip davayı kazanacak hale getirir.⁶⁸ Adamı, karısının ricasını yapmaya teşvik eden şey başka bir kadınla birlikte olma ihtimalidir. Bu çift arasındaki hikâyenin başında belirtilen soğukluk erkeği zamanla farklı ilişkilere meyilli hale getirmiştir.

es-Sevbü'l-'Atîk (Eski Elbise) adlı hikâyede, hem namus meselesi üzerinden hem de evlilik için istenen mehir miktarı üzerinden bir eleştiri yapılmaktadır. Özellikle doğu toplumlarında başlık parası ve yüz görümlüğü gibi külfetlerin, gençleri evlilik fikrinden soğuttuğu bilinen bir gerçektir. Hikâyede, evlilik arifesinde kaçırılan bir kızın eve döndükten sonra nişanlısı tarafından kabul edilme şartı bu durumu gözler önüne sermektedir.

Leylâ, Müennes el-Alâm'ın kızıdır. *Mahmud el-Hâl* ile evleneceği gece bir adam tarafından kaçırlır. Üç gün sonra *Leylâ* geri gelir. *Mahmud*, *Leylâ*'yı çok sevdiğini ve o adamı öldüreceğini söyler ama *Leylâ* adamla ilgili hiçbir bilgi vermez. *Mahmud*, uzun pazarlıklar sonunda yeni elbiseyle kullanılmış elbisenin ücretinin aynı olmayacağını

⁶⁶ Tâmir, *Hısrım*, 137-139.

⁶⁷ Sevda Demirbilek, *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi* (Legal Yayıncılık, 2005), 178.

⁶⁸ Tâmir, *Hısrım*, 147-148.

söyleyerek mehrin düşürülmesi şartıyla *Leylâ* ile evlenir. Arkadaşları da hayalini kurduğu şeye daha az parayla ulaştığı için onu kıskanırlar.⁶⁹ Burada eleştirilen konu zorlaştırılan evlilikler nedeniyle gençlerin evlilik müessesesinin kutsallığını göz ardı ederek basitleştirmeleri ve bu kutsal müesseseye cinsel açıdan yaklaşımlarıdır. Hikâyenin kahramanı nasıl bir insanla evlendiğine bakmaksızın masraflardan kurtulduğu için mutlu olmuştur.

4.6. Makam ve Paraya Dayalı İtibar

Yazarın toplumsal meseleler arasında eleştiri konusu yaptığı bir sorun da toplumda fesat çıkarsalar bile makam ve para sahibi insanların itibar görmeleridir. Makam ve para sahibi insanların sadece bu vasıflarına bakarak saygı görmelerini, hikâyelerinde farklı karakterler üzerinden ele almıştır.

el-Muftazah (Rezalet) adlı hikâyede *Galib el-Helâs* kötü bir aileye mensup olmasına rağmen zenginliğinden dolayı toplumda saygı görmeye devam etmektedir. Ailesinde hırsızlık, cinayet, fuhuş ve vatana ihanet gibi suçları işleyen bireyler bulunmasına rağmen o, toplumdaki itibarından hiçbir şey kaybetmemektedir.⁷⁰ Bu hikâyede toplum içinde para ya da makam sahibi olanların hatalarının görmezden gelinmesi konu edilmiştir. Çevrelerindeki insanlar onların işlediği suçları bilmesine rağmen saygı göstermeye devam etmektedirler. Bunun sebebi çevredekilerin imkân sahibi bu kişilerden beklentilerinin olması ve çıkarlarını kaybetmekten korkmalarıdır. Bu anlamda asıl eleştirilenler, toplumdaki çıkarıcı kişiliklerdir.

el-Musteşârûn (Danışmanlar) adlı hikâyede de çeşitli suçlar işleyen ama toplum nezdinde saygı görmeye devam eden yedi farklı insan anlatılmıştır. Diğer hikâyeden farklı olarak bu yedi kişinin öldükten sonra yaşamlarıyla başka birine ibret olmaları da söz konusudur. *Azmi el-Fessâd* hayatının çoğunu mezarlıklarda geçiren bir adam olarak tasvir edilir. Daha önce çok renkli hayatları olmasına rağmen değişik statülerdeki insanların aynı şekilde gömülmemeleri onun için bir ibret olur. Aldığı bu hayat dersleriyle daha sonra zengin olur ve saygın bir yer edinir.⁷¹

el-Kitta (Kedi) adlı hikâyede yine zenginliği nedeniyle itibar gören bir kişiden bahsedilir. Fakat bu hikâyede kahramanın zengin olmadan önceki hali ve toplum içindeki konumu da anlatılmıştır. Böylece okuyucu zenginlik öncesi ve sonrasında çevresindekilerin kahramana bakış açılarının nasıl değiştiğini gözlemleme imkânı bulmaktadır. *Mutî' el-Maktu'* adlı kahraman elli yaşını geçmesine rağmen evlenmemiştir. Evde tek başına yaşayan kahramanın bir de kedisi kaybolunca komşuları onun deli olduğunu iddia ederler. Terfi alıp daha müreffeh bir hayat sürmeye başlayınca, birçok kadının evlenmek istediği biri haline gelir.⁷² Bu da *el-*

⁶⁹ Tâmir, *Hısrım*, 149-150.

⁷⁰ Tâmir, *Hısrım*, 65-66.

⁷¹ Tâmir, *Hısrım*, 79-80.

⁷² Tâmir, *Hısrım*, 71-72.

Muftazah (Rezalet) adlı hikâyede olduğu gibi birçok kişinin gösterdiği saygı ile çıkarlarının doğru orantıda olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Nihayetu intizârin tâle (Uzun Bekleyişin Sonu) adlı hikâyede bir aile üzerinden çıkarıcı kişilik örneği verilmiştir. *Mervan el-Alebî* öldükten sonra evlatları miras paylaşımına başlarlar. Mallar bölüşülüp sıra babanın borçlarının üstlenilmesine gelince kimse mal paylaşımındaki istekliliği göstermez. Yazar, bu çıkarıcı evlatların uzun süredir mirası beklediklerini, hikâyeye *Nihayetu intizârin tâle (Uzun bekleyişin sonu)* ismini vererek anlatmaya çalışmaktadır. Ayrıca babalarının cenazesine ağlayan çocukların gözyaşlarını “sahte” diye nitelendirip durumu daha da açık hale getirmektedir.⁷³

4.7. Entrika

el-Hısrım isimli hikaye kitabında ele alınan konulardan biri de toplumda çeşitli entrikalar yaparak amaçlarını gerçekleştirmeye çalışan insan karakteridir. Bu karaktere sahip kişiler başka insanları kullanarak amaçlarına ulaşmakta ve oluşabilecek zararları başka kişilerin göğüslemesini hedeflemektedirler.

el-Hutâm (Enkaz) isimli hikâyede bir demirci dükkanında her gün demir döven çekiç, yaşadığı hayattan şikayetçi olduğunu belirtir. Örs ise haklı olduğunu, susmaması gerektiğini belirterek çekici cesaretlendirir. Bunun üzerine çekiç, örs dışında, dükkânda ne varsa kırar. Dükkân sahibi *Demirci Abdülmecit* geldiğinde durumu görür ve çok üzülür. Örsün kendisini cesaretlendirmesi üzerine çekiç, demirciyi de öldürür. Polis gelince örs kendisinin sadece olayları seyrettiğini ve bir suçunun olmadığını ifade eder.⁷⁴

el-Muhârâşe (Saygısızlık) isimli hikâyede, *Ümmü Alî*'nin düştüğü hazin son anlatılır. *Ümmü Alî* yaşlı, fakir, dul bir kadın olmasına rağmen, aksiliği ve huysuzluğu nedeniyle kendisinden çekinilen biridir. Mahallenin zenginlerinden ve ileri gelenlerinden *Necip Bek el-Bekkâr* kendisine mahallenin kabadayısı *Huzar 'Alûn'*u insanların ortasında küçük düşürmesi karşılığında para teklif eder. *Ümmü Alî*, *Huzar 'Alûn'*u sevmediği için bu teklifi kabul eder ve onu insanların arasında azarlayarak küçük düşürür. Mahalle halkı *Ümmü Alî*'nin başına bir bela gelmesini bekler ama hiçbir şey olmaz. Ancak bir gün *Ümmü Alî*'nin çok sevdiği ve her gün ziyaret ettiği kız kardeşinin oğlu öldürülür. *Ümmü Alî*, *Huzar 'Alûn'*u onu öldürürken karanlıkta görür. Ancak *Huzar 'Alûn'* polise kendisinin yapmadığını söyler ve arkadaşları da olay anında beraber olduklarına dair şahitlik ederler. Olayın asıl müsebbibi *Necip Bek el-Bekkâr*, *Huzar 'Alûn'*un kurtuluşundan dolayı bir ziyafet tertip eder. *Ümmü Alî* ise hayatının sonuna kadar bu acı içinde kıvranarak yaşamak zorunda kalır.⁷⁵

el-Hutâm (Enkaz) ve *el-Muhârâşe (Saygısızlık)* adlı hikâyelerde başkalarına bir konuda cesaret veren hatta yardımcı olan kişilerin, istedikleri gerçekleşip sorunlar

⁷³ Tâmir, *Hısrım*, 179.

⁷⁴ Tâmir, *Hısrım*, 113-114.

⁷⁵ Tâmir, *Hısrım*, 13-18.

yaşanmaya başlayınca söylemlerinin değişebileceği, cesaret verdikleri insanları yalnız bırakabilecekleri hatta mağdur rolü bile oynayabildikleri ifade edilmiştir.

4.8. Kötü Ahlak

Ahlâk kelimesi Arapça hulk kelimesinin çoğuludur. Hulk; din, tabiat, huy ve karakter anlamına gelmektedir.⁷⁶ Ahlâkı da fertlerin iradi hareketleriyle ilgilenen alan olarak tarif etmek mümkündür.⁷⁷ Terim olarak ahlâk; insan hareketlerini idare eden, ideal kanunların ilmi ve bunları hayatın çeşitli durumlarına en iyi şekilde uygulayabilme sanatıdır.⁷⁸ Ahlâk insan dışında hiçbir varlıktan beklenemez.⁷⁹ Ahlâk veya ahlâkî nitelik, insanın kendi dışında başka bir varlıkla girdiği ilişkide ortaya çıkar. Ahlâk, din ve hukuk gibi disiplinler, yaptıkları düzenlemelerle insan hürriyetinin sınırlarını belirler.⁸⁰ Bir dinden öteki dine, bir millettten öteki millete göre az çok değişiklik göstermekle birlikte ahlâkî değerler, buldukları toplumun olduğu kadar bütün insanlığın da ortak değerleridir.⁸¹ Bu değerlere uygun hareket etmek güzel ahlâk olarak adlandırılırken, zıddı kötü ahlâk olarak adlandırılmaktadır. Zekeriyâ Tâmir, hikâyelerinde kötü ahlâkı ele almış ve bu konuda hikâyeler yazmıştır.

Yevmun Eşheb (Uğursuz Bir Gün) isimli hikâyenin kahramanı, hayatı boyunca çevresindeki insanlara kötülük yapmış ve kimsesi kalmamış *Şukrî el-Mubeyyid*'dir. *Şukrî* hapishanedeyken çeşitli yaralar alması neticesinde vefat eder. Hastaneye kaldırılır ancak kurtarılamaz. Cenazeyi teslim etmek için yetkililer evine gittiklerinde anne-babasının ve kardeşlerinin çeşitli suçlardan hapiste olduklarını öğrenirler. Arkadaşlarına gittiklerinde ise arkadaşları cenazeyi tanımadıklarını söylerler. Sonunda cenazeyi sahiplenip defnedecek bir kişi bile bulamazlar.⁸²

Hikâyede kötülük yapan kişilerin toplum tarafından terk edileceği, yardıma muhtaç duruma düştükleri zaman, en yakınında bulunanların bile yardım etmeyeceği ifade edilerek topluma zarar veren kişiler eleştirilmektedir.

Lâ Ya'rifu (Bilmiyor) isimli hikâyenin kahramanı *Tarîfen-Nebrî*, arkadaşlarıyla her zamanki gibi toplanıp güzel bir gece geçirmek üzere sözleşir. Birlikte içki içip sarhoş olunca *Tarîf*, cebinden sevgilisinin fotoğrafını çıkarıp tüm özelliklerini saymaya başlar ve adresini de söyler. Bir süre sonra garsonun uyarısı ile

⁷⁶ Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab* (Beyrut: Dâru Sâdır, 1414), "hık", 10/86.

⁷⁷ Osman Pazarlı, *İslâm'da Ahlâk* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1980), 11.

⁷⁸ Pazarlı, *İslâm'da Ahlâk*, 12-13.

⁷⁹ Mustafa Çağrıç, *Gazzâli'ye Göre İslâm Ahlâkı Nazarî ve Ameli Olarak* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 1982), 72.

⁸⁰ Recep Kılıç, *Âyet ve Hadisler Işığında İnsan ve Ahlak* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995), IX-3; Erol Güngör, *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997), 57.

⁸¹ İbrahim Ağâh Çubukçu, "İslâm'da Ahlâk Meselesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20 (1975), 14.

⁸² Tâmir, *Hısrım*, 29-30.

arkadaşlarının çoktan oradan ayrıldığını fark eder. Kötü yolda edindiği kötü arkadaşlarının ihanetine uğrar.⁸³

Hikâyede kötü alışkanlıkların sadece bir alışkanlık olarak kalmayıp kötü arkadaşlarla tanışmaya vesile olacağı ifade edilmiştir. Kötü arkadaşların gerçek bir dost olamayacağı, onların büyük zararlar verebileceği ifade edilmiştir.

el-Edğâl (Çalı) isimli hikâyede *Ma'rûfes-Semmâ'* ve *Raşîd el-Kalîl* isimli iki kişi konken oynamaktadır. Kahvehanedekiler onların kıyasıya mücadelesini izlerler. Sonunda *Ma'rûf* kazanır ve *Raşîd'e* karşı övünür. Raşîd ise dayanamaz ve *Ma'rûf* un kız kardeşine hakaret eder. Bunun üzerine *Ma'rûf Raşîd'i* orada bıçaklar.⁸⁴

el-Edğâl isimli hikâye, *Lâ Ya'rifu* isimli hikâyenin devamı niteliğindedir. Kötü alışkanlıklar nedeniyle edinilen kötü arkadaşların, önce birbirlerine zarar verme ihtimali üzerinde durularak toplumda çokça rastladığımız kötü alışkanlıklar ve yanlış arkadaş seçimi eleştirilmiştir.

Sonuç

Önde gelen Suriyeli hikâyeciler arasında ülkesinden ayrılıp İngiltere'de yaşamak zorunda kalan Zekeriyâ Tâmir de bulunmaktadır. Tâmir, yazdığı hikâyelerde bütün toplumlarda karşımıza çıkabilecek olayları, bazen ironik bir üslupla bazen de doğrudan sert bir dille eleştirilmiştir. Hikâyelerde sosyal problemler göz önüne serilerek, okuyucunun onları eleştirel bir üslupla değerlendirmesi istenmiştir.

Tâmir, hikâyelerden çıkarılması gereken dersleri belirtmemiş, okuyucunun hayal dünyasına bırakmış ve okuyucu bu noktada sınırlandırmamıştır. Ayrıca hikâyelerde işlenen sosyal sorunlara, herhangi bir çözüm önerisi sunmaması nedeniyle Tâmir'in, toplumcu olmayan sadece gerçekçi bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Yazarın özellikle siyasi mesajlar içeren hikâyeler de kalem aldığı bu kitabında yargılanma korkusuyla, seçtiği karakterleri ve olayı asıl amacını gizleyecek şekilde yansıttığı görülmektedir.

Hikâyelerdeki olay ve karakterlerin, günlük hayatta karşılaşılabileceğimiz gerçek olay ve karakterlerden esinlenerek meydana getirildiği için yazarın, oluşturduğu fiktif alemini gerçek aleme yakınlaştırmaya çalıştığı görülmektedir. Ancak kimi zaman bir ölünün canlıymış gibi hareket etmesi, bir atın uçması veya Antere'nin (öl. 614) gelip günümüzdeki hikâye kahramanı ile konuşması gibi sürrealist olaylar da hikâyelerde yer almıştır. Bir hikâye de fabl tekniğiyle yazılarak cansız varlıklar insana özgü özelliklerle donatılmıştır.

Yazarın edebî ifadelerden uzak olan bir dil kullanması, onun asıl amacının sosyal sorunlara değinmek ve onları düzeltmek olduğunu göstermektedir. Bu nedenle bazı olayları direkt ele almış, dolambaçlı bir anlatım tekniği kullanmamış hatta

⁸³ Tâmir, *Hısrım*, 77.

⁸⁴ Tâmir, *Hısrım*, 101-102.

gerekirse müstehcen ifadeler de kullanarak olayı net bir şekilde anlatmıştır. Böylece mesajının okuyucuya doğrudan ulaşmasını sağlamaya çalışmıştır. Bu bağlamda yazarın sanatı sanat için değil, halk için yaptığı sonucu çıkartılabilir.

Hikâyelerde kahramanlara verilen isimlerin kimi zaman hikâyenin teması ile uyumlu kimi zaman da zıt olacak şekilde seçildiği görülmektedir. Yazar kullandığı bu üslupla hikâyenin okuyucuda meydana getirdiği etkiyi artırmaya çalıştığı, ayrıca eleştirdiği konular hakkında subliminal mesajlar verdiği düşünülebilir

Zekeriyyâ Tâmir, hikâyelerinde her toplumda görülebilecek problemlere dikkat çekmekle beraber olayları anlatırken hoş olmayan kelimeleri açıkça kullanmaktan çekinmemiştir. Hâlbuki edebî eserde kullanılan dilin, mecaz, istiâre, teşbih gibi sanatlar kullanılarak sokak dilinden farklı edebî bir dil hüviyeti kazanması gerekmektedir. Bir esere değer katan da edebî dilidir. Bu nedenle *el-Hısrım* isimli hikâye kitabının edebî değeri yüksek bir eser olmadığı görülmektedir. Yazarın bu eseri kalemi alırken, edebî bir kaygı gözetmediği, yalnızca gördüğü olumsuzluklara göz yummayıp bir şeyler söyleme ihtiyacı hissettiği düşünülebilir.

Kaynakça

- Akçay, Cihaner. "Zekeriyâ Tâmir'in Rebi' fi'r-Remâd ('Külde Bir İlkbahar') Adlı Koleksiyonu Üzerine Bir İnceleme". *Ekev Akademi Dergisi* 12/35 (2008), 279-294.
- Çağdaş, Aysel. *Anne-Baba-Çocuk İletişimi*. Konya: Eğitim Kitapevi, 2. Basım, 2003.
- Çağrı, Mustafa. *Gazzâlî'ye Göre İslâm Ahlâkı Nazarî ve Amelî Olarak*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1982.
- Çalışkan, Nihat - Aslander, Mustafa. "Aile İçi İletişim ve Siber Yaşam: Teorik Bir Çözümleme". *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi* 15/2 (Ağustos 2014), 263-277.
- Çam, Orhan - Erçelebi, Hasan. "Aile ve Eğitim". *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 1/1 (1996), 60-64.
- Çetin, Nurullah. *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Basımevi, 2003.
- Çubukçu, İbrahim Agâh. "İslâm'da Ahlâk Meselesi". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 20/ (1975), 13-20.
- Dekkâk, Ömer. *Funûnu'l-edebi'l-mu'âşır fi Sûriye*. Beyrut: Dârû-ş-Şarqi'l-'Arabî, ts.
- Demirbilek, Sevda. *Sosyal Güvenlik Sosyolojisi*. Legal Yayıncılık, 2005.
- Dereli, Muhammet Vehbi. "Yemenli Öykücülerden Hemdân Zeyd Demmâc'ın 'Yolcu' Adlı Öyküsü". *Marife* 2 (2013), 162-176.
- Dino, Güzin. *Türk Romanının Doğuşu*. İstanbul: Agora Kitaplığı, 2. Basım, 2008.
- Dönmezer, İbrahim. *Ailede İletişim ve Etkileşim*. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1999.
- Emekli, İlknur. "Çağdaş Suriye Romancılığı". *Journal of Current Researches on Social Sciences* 4/7 (2017), 283-310.
- Ertuğrul, Halit. *Adım Adım Evlilik*. İstanbul: Nesil Matbaacılık, 2012.
- Esen, Hüseyin. "İslam Hukukunda Aile / Family in Islamic Law / الأسرة في الشريعة الإسلامية". *İlahiyat Akademi* 11 (25 Temmuz 2020), 19-56.
- Fettahoğlu, Yeşim. "Suriyeli Yazar Zekeriyâ Tâmir'in 'Onuncu Günde Kaplanlar' Adlı Hikâyesi ve Tahlili". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 5/10 (2016), 63-74.
- Gottman, John - Silver, Nan. *Evliliği Sürdürmenin Yedi İlkesi*. çev. Ezgi Deniz. İstanbul: Varlık Yayınları, 2002.
- Güler, Deniz - Ulutak, Nazmi. "Aile Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Türk Toplum Yaşantısında Aile". *Kurgu Dergisi* 1/11 (1993), 51-76.
- Güngör, Erol. *Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1997.
- Güvenç, Bozkurt. *Erkek Egemen Dünyada Kadın Sorunları Sözlüğü*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları, 2014.
- Halil, Ahmed. *Fennu'l-kıssati'l-kasîra 'inde Velîd İhlâsî*. Konya: Eğitim Yayınevi, 2019.
- Hatib, Husam. *el-Kıssatu'l-kasîra fi Sûriye*. Dimaşk: Daru Alâu'd-dîn, 1998.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mükerrrem. *Lisânü'l-'Arab*. 15 Cilt. Beyrut: Dâru Sâdır, 3. Basım, 1414.
- İbrahimoğlu, Davut. *Evlilikte Doğru Seçim ve Ailede Mutluluk*. İstanbul: Hayat Yayınları, 2004.
- İder, Saadet. "Yetişkinlerde Mahremiyet Algısının Kaynağına İlişkin Nitel Bir Araştırma". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 19/1 (30 Haziran 2019), 109-122. <https://doi.org/10.33420/marife.534191>
- Kılıç, Recep. *Âyet ve Hadisler Işığında İnsan ve Ahlak*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1995.
- Kıntar, Seyfeddin. *el-Edebu'l-'arabiyyu's-Surîyyu ba'de'l-istiklâl*. Dimaşk: Menşûrâtu Vizâratî's-Sekâfe, 1998.
- Köşeli, Yusuf. *Arap Çocuk Edebiyatı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.

- Küçüksarı, Mücahit. "Suriyeli Öykücü Sa'îd Hûrâniyye ve Ahî Raffik (Ağabeyim Refik) Adlı Kısa Öyküsü". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 50/50 (2020), 57-80.
- Landau, Jacop M. *Modern Arap Edebiyatı Tarihi*. çev. Bedrettin Aytaç. İstanbul: Gündoğan Yayınları, 1994.
- Mavili Aktaş, Aliye. *Evlilik ve Sadakatsizlik*. Ankara: Kanguru Yayınları, 2009.
- Nâzimâ, Ali - Reşad, Faik. *Mükemmel Osmanlı Lügati*. İstanbul: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.
- Nirun, Nihat. *Sistemantik Sosyoloji Yönünden Aile ve Kültür*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 1994.
- Özgülven, İbrahim Ethem. *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları, 2001.
- Öznurhan, Halim. "Suriyeli Yazar Zekeriya Tâmir'in Öykülerinde Polis Devleti". *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi* 15 (2015).
- Pazarlı, Osman. *İslâm'da Ahlâk*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2. Basım, 1980.
- Samâdî, İmtinan Osmân. *Zekeriyâ Tâmir ve'l-kıssatu'l-kasîra*. Amman: Vizârtu's-Sakâfe, 1995.
- Saygılı, Sefa. *Evlilikte Mutluluk Sanatı*. İstanbul: Ziya Ofset, 2000.
- Şaban, İbrahim - Kilci, Kübra. "Zekeriya Tâmir ve Çocuk Öyküleri". *Nüşa* 51 (2020), 197-214.
- Şensoy, Sedat. "Abdulkerim el-Mikdâd'ın Fahîhu'l-Vahşe Adlı Öyküsü". *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 48 (Aralık 2019), 47-55.
- Şensoy, Sedat. "Ömer el-Hammûd'un 'Sukûtu Hirakle' Adlı Öyküsü". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 13/2 (2013), 139-159.
- Tâmir, Zekeriyâ. *el-Hısrım*. Beyrut: Riad er-Rayyes el-Kutub ve'n-Neşr, 2000.
- Tarhan, Nevzat. *Mutlu Evlilik Psikolojisi*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2018.
- Tasa, Muhammet. "Suriye Öykücülerinden Mâcid Reşîd el-'Uveyyid'in 'Sıcak Bir Yaz'ı". *Marife Dini Araştırmalar Dergisi* 6/2 (2006), 133-150.
- Temel, Ali Rıza. *Mutlu Bir Yuva Nasıl Kurulur, Nasıl Korunur?* İstanbul: Kutup Yayınları, 2002.
- Topcu, Büşra - Baş, Elif. "Sosyolojik Açıdan Namus Kavramına Bakış: Trabzon İli Örneği". *Sosyoloji Dergisi* 38 (30 Kasım 2018), 173-196.
- Tor, Hacer. "Aile İçi Etkileşimin Çocuk Eğitimindeki Rolü". *Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi* 3 (Haziran 1995), 13-21.
- Ürün, Ahmet Kâzım. *Çağdaş Mısır Romanında Necîb Mahfûz ve Toplumcu Gerçekçi Romanları*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.
- Yılmaz, Durali. *Roman Sanatı ve Toplum*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1996.
- Zamzam, Aya. *Zekeriya Tamir'in Hayatı, Sanatı ve Eserleri*. Kilis 7 Aralık Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2013.